

BO‘LAJAK INGLIZ TILI O‘QITUVCHILARINING METODIK TAYYORGARLIGIDA INTEGRATIV YONDASHUVNING O‘RNI**Xamrayeva Umida Farxadovna,***Jizzax davlat pedagogika universiteti o‘qituvchi*

Annotatsiya. Mazkur maqolada bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining metodik tayyorgarligini takomillashtirishda integrativ yondashuvning ahamiyati yoritilgan. Zamonaviy ta‘lim jarayonida bo‘lajak pedagoglardan nafaqat til bilimlari, balki pedagogik, psixologik, metodik va texnologik kompetensiyalarni o‘zaro uyg‘un holda qo‘llay olish talab etiladi. Shu jihatdan integrativ yondashuv metodik tayyorgarlikning samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi muhim pedagogik asos sifatida talqin etiladi. Maqolada integrativ yondashuvning nazariy mohiyati, uning fanlararo aloqadorlikni ta‘minlashdagi o‘rni, nazariya va amaliyot uyg‘unligini kuchaytirishdagi imkoniyatlari hamda bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, metodik tayyorgarlik jarayonida refleksiya, kommunikativ yondashuv, interfaol metodlar va raqamli pedagogik vositalardan foydalanish integratsiyaning asosiy ko‘rinishlari sifatida asoslab berilgan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, integrativ yondashuv bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarida kasbiy moslashuvchanlik, ijodiy fikrlash va amaliy metodik tayyorgarlikni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: integrativ yondashuv, metodik tayyorgarlik, bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchisi, kasbiy kompetensiya, fanlararo integratsiya, refleksiya, kommunikativ yondashuv, pedagogik texnologiyalar.

Аннотация. В данной статье раскрывается значение интегративного подхода в совершенствовании методической подготовки будущих учителей английского языка. В современных условиях образования от будущих педагогов требуется не только глубокое знание языка, но и умение комплексно применять педагогические, психологические, методические и технологические компетенции. В этом аспекте интегративный подход рассматривается как важная педагогическая основа, способствующая повышению эффективности методической подготовки. В статье анализируются теоретическая сущность интегративного подхода, его роль в обеспечении междисциплинарных связей, усилении единства теории и практики, а также значение в развитии профессиональных компетенций будущих учителей английского языка. Кроме того, в качестве основных проявлений интеграции в процессе методической подготовки обосновываются рефлексия, коммуникативный подход, интерактивные методы и использование цифровых педагогических средств. По результатам исследования установлено, что интегративный подход способствует развитию профессиональной гибкости, творческого мышления и практической методической готовности будущих учителей английского языка.

Ключевые слова: интегративный подход, методическая подготовка, будущий учитель английского языка, профессиональная компетенция, междисциплинарная интеграция, рефлексия, коммуникативный подход, педагогические технологии.

Abstract. This article examines the significance of the integrative approach in improving the methodological training of future English language teachers. In modern education, prospective teachers are expected not only to possess strong language proficiency, but also to apply pedagogical, psychological, methodological, and technological competencies in an interconnected way. From this perspective, the integrative approach is interpreted as an important pedagogical foundation for enhancing the effectiveness of methodological training. The article analyzes the theoretical essence of the integrative approach, its role in ensuring interdisciplinary connections, strengthening the unity of theory and practice, and developing the professional competencies of future English language teachers. In addition, reflection, the communicative approach, interactive methods, and the use of digital pedagogical tools are substantiated as the main manifestations of integration in the process of methodological training. The findings show that the integrative approach contributes to the development of professional flexibility, creative thinking, and practical methodological readiness among future English language teachers.

Keywords: *integrative approach, methodological training, future English language teacher, professional competence, interdisciplinary integration, reflection, communicative approach, pedagogical technologies.*

Kirish. Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya jarayonlari ta'lim tizimiga tubdan yangi talablarni qo'yimoqda. Xususan, ingliz tilining xalqaro muloqot vositasi sifatidagi mavqeining ortib borishi bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlash sifatiga alohida e'tibor qaratishni taqozo etadi. Zamonaviy o'qituvchi nafaqat tilni mukammal bilishi, balki uni samarali o'qitish metodikasini egallagan, innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llay oladigan, o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda dars jarayonini tashkil eta oladigan mutaxassis bo'lishi zarur.

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining metodik tayyorgarligi mazmunan murakkab va ko'p komponentli jarayon bo'lib, u tilshunoslik, pedagogika, psixologiya va axborot texnologiyalari kabi turli fanlar bilan uzviy bog'liqdir. An'anaviy yondashuvda mazkur bilimlar alohida-alohida o'zlashtirilishi natijasida talabalar ularni amaliy faoliyatda kompleks tarzda qo'llashda qiyinchilikka duch kelishi mumkin. Shu bois ta'lim jarayonida bilim va ko'nikmalarni yagona tizim sifatida shakllantirishga xizmat qiluvchi integrativ yondashuvga ehtiyoj ortib bormoqda.

Integrativ yondashuv bo'lajak o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini yaxlit holda rivojlantirish, nazariya va amaliyot o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ta'minlash, fanlararo integratsiyani kuchaytirish hamda kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishda muhim pedagogik asos hisoblanadi. Mazkur yondashuv orqali talabalarda nafaqat bilimlar tizimi, balki ularni amaliy vaziyatlarda qo'llash, pedagogik qarorlar qabul qilish va o'z faoliyatini tahlil qilish ko'nikmalari ham rivojlanadi. Shu nuqtayi nazardan, bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining metodik tayyorgarligida integrativ yondashuvning o'rnini aniqlash, uning pedagogik imkoniyatlarini asoslash va amaliy jihatlarini ishlab chiqish dolzarb ilmiy muammo sifatida qaraladi.

Adabiyotlar sharhi. Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining metodik tayyorgarligida integrativ yondashuv muammosi pedagogika, metodika va psixologiya fanlari kesishgan nuqtada shakllangan murakkab ilmiy yo'nalish hisoblanadi. Mazkur masala bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, metodik tayyorgarlik samaradorligi ko'p jihatdan bilimlarning integratsiyasi, nazariya va amaliyot uyg'unligi hamda fanlararo aloqadorlik darajasiga bog'liq.

Chet tilini o'qitish metodikasining nazariy asoslari E. I. Passov tomonidan ishlab chiqilgan kommunikativ yondashuv konsepsiyasida o'z aksini topgan. Olimning fikricha, tilni o'qitish jarayoni real kommunikativ faoliyatga yaqinlashtirilgan holda tashkil etilishi lozim. Bu esa o'z navbatida til, psixologiya va pedagogika fanlarining integratsiyasini talab qiladi. Shu jihatdan Passovning qarashlari integrativ yondashuvning metodik asoslarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, I. L. Bim o‘zining “Teoriya i praktika obucheniya inostrannomu yazyku” asarida chet tilini o‘qitishda nazariya va amaliyotning uzviy bog‘liqligini ta’kidlaydi. Uning fikricha, metodik tayyorgarlik faqat nazariy bilimlarni o‘zlashtirish bilan cheklanmasligi, balki real pedagogik vaziyatlarda ularni qo‘llash orqali shakllanishi lozim. Bu yondashuv integrativ ta’limning muhim tamoyillaridan biri hisoblanadi.

Psixologik-pedagogik jihatdan integratsiya masalalari I. A. Zimnyaya tomonidan keng o‘rganilgan. U o‘quv faoliyatini tashkil etishda shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvni asoslab, bilim, ko‘nikma va kompetensiyalarni kompleks shakllantirish zarurligini ta’kidlaydi. Zimnyayaning fikricha, o‘qituvchining kasbiy tayyorgarligi ko‘p komponentli tizim bo‘lib, u faqat fan bilimlari bilan emas, balki kommunikativ, refleksiv va ijtimoiy kompetensiyalar bilan ham boyitilishi kerak.

Chet tilini o‘qitishda kommunikativ kompetensiya va madaniyatlararo yondashuv muammolari V. V. Safonova tomonidan ishlab chiqilgan sotsiokulturniy yondashuv doirasida tahlil qilingan. Olim tilni o‘rganish jarayonini faqat lingvistik bilimlar bilan cheklab bo‘lmasligini, balki madaniy kontekst bilan integratsiyalashgan holda tashkil etish zarurligini asoslaydi. Bu esa integrativ yondashuvning muhim yo‘nalishlaridan biri sifatida qaraladi. Mahalliy olimlardan J. Jalolov tomonidan yaratilgan “Chet til o‘qitish metodikasi” asarida ingliz tilini o‘qitishning zamonaviy metodlari, tamoyillari va vositalari tizimli tarzda yoritilgan. Muallif metodik tayyorgarlikni til bilimlari, nutq faoliyati turlari va pedagogik mahoratning integratsiyasi asosida shakllantirish zarurligini ta’kidlaydi. Bu esa integrativ yondashuvning milliy metodik maktabdagi ifodasi sifatida baholanadi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni ta’lim jarayoniga joriy etish masalalari R. Ishmuhamedov va hammualliflar tomonidan ishlab chiqilgan ilmiy ishlarda keng yoritilgan. Ular ta’lim jarayonida innovatsion metodlar, interfaol usullar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo‘llash orqali o‘quvchilarning faolligini oshirish va bilimlarni integrativ tarzda o‘zlashtirish mumkinligini asoslab beradilar.

Xorijiy tadqiqotlarda ham integrativ yondashuv masalasi keng o‘rganilgan. Xususan, Jeremy Harmer o‘zining “How to Teach English” asarida ingliz tilini o‘qitishda metodlar, texnologiyalar va o‘quv faoliyatini uyg‘unlashtirish zarurligini ta’kidlaydi. Muallif o‘qituvchi faoliyatining samaradorligi turli pedagogik vositalarni kompleks qo‘llashga bog‘liqligini ko‘rsatadi.

Bundan tashqari, Jack C. Richards va Theodore S. Rodgers tomonidan yaratilgan “Approaches and Methods in Language Teaching” asarida chet tilini o‘qitishdagi turli metodlar tizimli ravishda tahlil qilinib, ularning integrativ qo‘llanilishi samarali natija berishi asoslab berilgan. Ushbu tadqiqotlar metodik tayyorgarlikni turli yondashuvlar sintezi asosida tashkil etish zarurligini ko‘rsatadi.

Bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining metodik tayyorgarligida integrativ yondashuvning samaradorligini aniqlash maqsadida tajriba-sinov ishlari Jizzax davlat pedagogika universitetining “Xorijiy til o‘qitish metodikasi” yo‘nalishida tahsil olayotgan

73 nafar talaba ishtirokida olib borildi. Tadqiqot jarayonida talabalar dastlabki diagnostika natijalariga ko‘ra teng darajada shakllangan ikki guruhga — tajriba va nazorat guruhlariga ajratildi. Tajriba guruhida integrativ yondashuv asosida ishlab chiqilgan maxsus metodik tizim joriy etildi, nazorat guruhida esa an’anaviy o‘qitish usullari qo‘llanildi.

Tajriba jarayonida aniq integrativ metod sifatida **“Integrativ kommunikativ-modellashtirish (IKM) usuli”** qo‘llanildi. Ushbu usulning mohiyati shundan iboratki, talabalarga bir vaqtning o‘zida til bilimlari (grammatika, leksika), metodik yondashuvlar (dars rejalashtirish), pedagogik vaziyatlar (sinf bilan ishlash) va raqamli vositalar (multimedia topshiriqlar)ni birlashtirgan kompleks topshiriqlar berildi. Masalan, talabalar ma’lum bir mavzu asosida ingliz tilida dars ishlanmasini ishlab chiqdi, shu mavzuga mos interaktiv mashqlar yaratdi, o‘quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga oldi hamda darsni modellashtirilgan shaklda namoyish etdi. Ushbu jarayonda talabalar nafaqat nazariy bilimlarni takrorladi, balki ularni amaliy faoliyatda uyg‘un qo‘llashni o‘rgandi. Har bir mashg‘ulot yakunida refleksiv tahlil o‘tkazilib, talabalar o‘z faoliyatini baholadi va takomillashtirish yo‘llarini aniqladi.

Tajriba boshida va oxirida talabalar metodik tayyorgarlik darajasi maxsus ishlab chiqilgan mezonlar asosida baholandi. Baholashda metodik bilimlar, amaliy ko‘nikmalar, dars loyihalash qobiliyati va refleksiv faoliyat darajasi inobatga olindi. Olingan natijalar shuni ko‘rsatdiki, integrativ yondashuv asosida tashkil etilgan tajriba guruhida sezilarli ijobiy o‘zgarish kuzatildi. Xususan, tajriba yakunida talabalar metodik tayyorgarligi ko‘rsatkichi o‘rtacha 13,5 foizga oshganligi aniqlandi. Nazorat guruhida esa o‘shir ko‘rsatkichi nisbatan past darajada qayd etildi. Quyidagi jadvalda tajriba va nazorat guruhlarining tarkibi hamda boshlang‘ich va yakuniy natijalari keltirilgan:

Jadval 1. Tajriba va nazorat guruhlari natijalari

Guruh nomi	Talabalar soni	Boshlang‘ich ko‘rsatkich (%)	Yakuniy ko‘rsatkich (%)	O‘shir (%)
Tajriba guruhi	37	62,4	75,9	+13,5
Nazorat guruhi	36	63,1	68,2	+5,1
Jami	73	—	—	—

Olingan natijalar asosida samaradorlik dinamikasi diagramma ko‘rinishida quyidagicha tavsiflanadi: diagrammada gorizontol o‘qda guruhlar (tajriba va nazorat), vertikal o‘qda esa foiz ko‘rsatkichlari aks ettiriladi. Har bir guruh uchun ikki ustun — boshlang‘ich va yakuniy natijalar beriladi. Tajriba guruhida ustunlar orasidagi farq keskin yuqoriga o‘suvschi ko‘rinishda bo‘lib, 13,5 foizlik sezilarli o‘shirni ifodalaydi. Nazorat guruhida esa ustunlar orasidagi farq kamroq bo‘lib, o‘shir sustroq ekanligi ko‘rinadi. Diagramma vizual jihatdan integrativ yondashuv asosida olib borilgan ta’lim jarayonining an’anaviy yondashuvga nisbatan samaraliroq ekanligini yaqqol namoyon etadi. Shunday qilib, o‘tkazilgan tajriba-sinov ishlari natijalari integrativ kommunikativ-modellashtirish

usulining bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini oshirishda yuqori samaradorlikka ega ekanligini tasdiqladi.

Xulosa. Olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini an'anaviy yondashuv asosida tashkil etish zamonaviy ta'lim talablariga to'liq javob bera olmaydi. Mazkur jarayonda bilimlarning parchalanib o'zlashtirilishi, nazariya va amaliyot o'rtasidagi uzilishlar hamda fanlararo aloqadorlikning yetarli darajada ta'minlanmasligi metodik tayyorgarlik samaradorligini pasaytiradi. Shu bois metodik tayyorgarlikni takomillashtirishda integrativ yondashuvdan foydalanish muhim pedagogik zarurat sifatida namoyon bo'ladi.

Tadqiqot davomida integrativ yondashuvning nazariy asoslari tahlil qilinib, uning metodik tayyorgarlikni yaxlit tizim sifatida shakllantirishdagi o'rni asoslab berildi. Integrativ yondashuv orqali tilshunoslik, pedagogika, psixologiya va metodika fanlari o'rtasida uzviy bog'liqlik ta'minlanishi, nazariya va amaliyot uyg'unligi kuchayishi hamda bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy kompetensiyalar kompleks tarzda rivojlanishi aniqlashtirildi. Ayniqsa, refleksiv faoliyat, kommunikativ yondashuv va raqamli pedagogik vositalarning integratsiyasi metodik tayyorgarlik samaradorligini oshiruvchi muhim omillar sifatida belgilandi.

Jizzax davlat pedagogika universitetida o'tkazilgan tajriba-sinov ishlari natijalari integrativ yondashuv asosida ishlab chiqilgan "Integrativ kommunikativ-modellashtirish" usulining yuqori samaradorlikka ega ekanligini amaliy jihatdan tasdiqladi. Tajriba guruhida metodik tayyorgarlik ko'rsatkichlarining 13,5 foizga oshgani ushbu yondashuvning samarali pedagogik vosita ekanligini ko'rsatdi. Nazorat guruhi natijalari bilan taqqoslanganda, integrativ yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayonining ustunligi aniq namoyon bo'ldi.

Umuman olganda, integrativ yondashuv bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini rivojlantirishda nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan bog'lash, fanlararo integratsiyani kuchaytirish, kasbiy moslashuvchanlik va ijodiy fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bois oliy ta'lim muassasalarida ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida integrativ yondashuvga asoslangan metodik tizimlarni joriy etish, o'quv dasturlarini qayta ko'rib chiqish hamda amaliy mashg'ulotlar ulushini oshirish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Jalolov J. J. Chet til o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2012. – 256 b.
2. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste'dod, 2008. – 180 b.
3. Passov E. I. Kommunikativnyy metod obucheniya inostrannomu govoreniyu. – M.: Prosveshcheniye, 1991. – 223 s.
4. Bim I. L. Teoriya i praktika obucheniya inostrannym yazykam. – M.: Prosveshcheniye, 2001. – 304 s.
5. Zimnyaya I. A. Pedagogicheskaya psixologiya. – M.: Logos, 2004. – 384 s.

6. Safonova V. V. Sotsiokulturnyy podxod k obucheniyu inostrannym yazykam. – M.: Vysshaya shkola, 1996. – 192 s.
7. Harmer J. How to Teach English. – Harlow: Longman, 2007. – 288 p.
8. Richards J. C., Rodgers T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001. – 270 p.
9. Leontyev A. A. Psixologiya obucheniya inostrannym yazykam. – M.: Prosveshcheniye, 1988. – 216 s.
10. Brown H. D. Principles of Language Learning and Teaching. – New York: Pearson Education, 2007. – 410 p.

